

Foto: Ruben Smit |
De Donau behoort
nog tot een ongerepte
Europese wildernis.

Het 'Amazonegebied' van Europa ligt in onze achtertuin

De Donau is de grootste rivierdelta van Europa en stroomt door negentien (!) landen. De benedenloop, de Drava en Mura, behoort zelfs tot het belangrijkste ecologische riviergebied van ons continent. Maar deze gebieden worden al lange tijd bedreigd. Bart Geenen, Hoofd van het Zoetwaterprogramma van WWF, zet zich hiervoor in en probeert mede via ecotoerisme mensen bewuster te laten omgaan met dit rijke gebied.

Tekst: Angelique van Os | Fotografie: archief WWF

We staan er niet dagelijks bij stil dat er schoon water uit de kraan komt. En dat dieren en planten alleen kunnen overleven in zuivere rivieren. Het is een vanzelfsprekendheid in ons land. Het Wereld Natuur Fonds (WWF) beschermt echter samen met andere natuurorganisaties al jaren vrijstromende rivieren, moerassen en delta's in Europa en ver daarbuiten. Het doel is om te zorgen dat een gezond ecosysteem en de bron van leven – water- voor zover mogelijk intact blijft. Toch heerst er bezorgdheid, zo blijkt uit de recente petitie #ProtectWater van WWF. Volgens de natuurorganisatie overweegt de Europese Commissie om de bescherming van rivieren, moerassen en meren af te zwakken. Hierdoor komen er bijvoorbeeld meer dammen, dijken en wegen bij die de kwaliteit van riviernatuur kunnen verslechteren. Denk bijvoorbeeld aan fragmentatie van rivieren door de toename van waterkrachtcentrales en habitatvernietiging door vervuiling en baggeren. Migrerende vissen zoals de zalm kunnen niet meer de rivier opzwemmen naar de paaiplaatsen, trekvogels verliezen belangrijke voedselgebieden op hun lange tocht in voor- en najaar, en daarmee staat het voortbestaan van veel andere soorten ook onder druk, zoals de zwarte Ooievaar. Bart Geenen, Hoofd van het Zoetwaterprogramma, zet zich wereldwijd

met een team van experts al ruim tien jaar in voor het natuurbehoud van rivieren en delta's. "De achteruitgang van natuur in zoetwatergebieden gaat twee keer zo hard achteruit, vergeleken met oceanen en ontwikkelingen op het land. Dat is dus zeer zorgelijk", aldus Geenen. Gelukkig is er ook goed nieuws, want WWF probeert met lokale partners belangrijke rivieren zoals de Donau, het kloppend hart van Europa, te beschermen. Via de stimulatie van kleinschalig ecotoerisme wil de organisatie laten zien dat lokale mensen daarvan kunnen profiteren.

Voorbeeldfunctie

Eerst zoomen we in op eigen land. Begin jaren 1990 stelde WWF voor de rivieren zoals de Waal weer te herstellen om daarmee de karakteristieke Nederlandse riviernatuur met bevers en watervogels terug te krijgen. Het Rijksprogramma Ruimte voor de Rivier zorgde ervoor dat op grote schaal de natuurlijke, brede oevers voor waterberging bij hoog water in de rivieren gerealiseerd werd, in plaats van bijvoorbeeld traditionele dijken te bouwen. Dat bleek succesvol en was de kickstart voor een bredere filosofie van werken met de natuur, in plaats van tegen de natuur. Geenen licht toe: "Het Nederlandse waterbeheer heeft de afgelopen vijftienvintig jaar een

WWF probeert met lokale partners belangrijke rivieren zoals de Donau te beschermen

Foto: Reinout Bolweg |
Bart Geenen, hoofd van
het Zoetwaterprogramma
van WWF zet zich in voor
dam-vrije rivieren.

Foto: Petteri Hautamaa

Foto: WFMF

transitie doorgemaakt dankzij onderzoek naar en resultaten behaald met het herstellen van rivierensystemen zoals de Rijn en de Waal. Door meer natuuroplossingen in te zetten, zoals het herstellen van uiterwaarden (uiterwaarden zijn het gebied tussen een winterdijk en de bedding van een beek of rivier). Eén van die natuuroplossingen is het *Ruimte voor de Rivierprogramma*. Hiermee zijn we als Nederlanders veilig voor overstromingen en kunnen we kleine beken opnieuw laten meanderen om water vast te houden voor de droge periode. Ook kunnen we de duinen op een natuurlijke manier laten aangroeien om ons te beschermen tegen de zee. Met al deze aanpassingen hebben we ook veel nieuwe natuur gekregen in Nederland. En deze projecten hebben nu een voorbeeldfunctie voor andere gebieden in Europa. In ons land zijn weer prachtige struin- en wandelpaden zichtbaar die met de rivier mee kronkelen. Je kunt bijvoorbeeld vanaf Nijmegen doorlopen tot Duitsland, zonder dat dit het landschap of de natuur verstoort. Dus volop kansen om als mens weer opnieuw van natuur te genieten."

Dam-vrij

WWF is ook al jaren actief rond de Donau en in diverse Balkanlanden, waar de delta's nog vrijwel intact zijn. De rivier is met 2829km de langste én de grootste rivierdelta van Europa. Ook telt de Donaudelta 300 vogelsoorten, waardoor het beroemd is onder natuurliefhebbers. Toch zijn ook hier zijrivieren ten nadelen door dammen geheel veranderd. Vissen zoals de Steur kunnen niet meer de rivier opzwebben. Het belemmert hun migratie. Maar als we beter kijken, zien we ook dat veel dammetjes niet meer in gebruik zijn. Dat geldt eigenlijk voor heel Europa: Spanje, Engeland, Finland en Zweden tellen alleen al duizenden dammen die geen functie meer hebben. WWF probeert dit nu voor heel Europa in kaart te brengen. En dat is een hele klus. Bart Geenen licht toe: "Als er één maatregel is waarmee we de riviernatuur kunnen terugbrengen, dan is het wel het verwijderen van dammen. De natuur kan zich dan al binnen een jaar herstellen. Omdat het zoveel werk is om al die

“Eén van die natuuroplossingen is het Ruimte voor de Rivierprogramma. Hiermee zijn we als Nederlanders veilig voor overstromingen”

dammen te lokaliseren, is er een gratis educatieve app ontwikkeld, de **Amber barrier tracker**. Als je tijdens het wandelen tegen een dam, waterkering of bijvoorbeeld doorwaadbare plaats stuit, dan kun je dat registreren op een digitale kaart. Dat helpt ons enorm. Samen met wetenschappers analyseren we of de gemarkeerde dam een functie heeft of niet. Iedereen kan er aan meedoen en daarmee groeit hopelijk het besef van de impact van dammen en dijken.”

Belangrijke bijdrage

Bart Geenen vertelt dat eco- en verantwoord toerisme een belangrijke bijdrage kan leveren aan de toekomst van bedreigde watergebieden. Zolang reizigers zich aanpassen aan de omgeving en verblijven in accommodaties die goed aansluiten bij het landschap. Daarnaast investeert het WWF in diverse gebieden in uiteenlopende informatieve educatieve programma's. Met aandacht voor bedreigde diersoorten als de steur, de otter en kraanvogels bijvoorbeeld. Geenen: "De Donaudelta is een cruciale plek voor grote zwermen trekvogels. Voor trekvissen is het de toegangspoort tussen zee en hun paaigronden in rivieren en meren landinwaarts. Het

Foto: Mauel Presti WWF | Ook pelikanen vertoeven in en rond de Donau en haar aftakkingen.

Foto: Matevz Lenarčič

is ook een plek waar we kunnen genieten van dit natuurschoon, middels diverse activiteiten. Door met biologen op pad te gaan bijvoorbeeld, de rivier te ervaren vanaf duurzame (hotel)boten kunnen bezoekers ook echt zelf iets bijdragen.”

Goed bewaard geheim

Naast de Donau zijn er nog een aantal vrij stromende rivieren en wetlands met een hoge biodiversiteit die onderhoud en bescherming nodig hebben, zoals de Retva en Mora Chave, de Lower Danube Corridor en de Upper Tisza. De Balkanrivieren vormen zelfs nog een goed bewaard geheim in Europa. Hier vind je nog intacte, vrijstromende rivieren, zoals we die kennen uit Afrika en Zuid-Amerika, en die tezamen een enorm natuurlijk netwerk vormen. Vanwege de afgelegen ligging en beperkte economische groei, zijn er nooit grote investeringen gedaan die de natuur verstoren. Het rivierstelsel loopt over het Balkanschiereiland langs de noordelijke Middellandse Zee en strekt zich uit van Slovenië met negen tussenliggende landen tot aan Turkije.

Eén van de belangrijkste gebieden is het **Mura-Drava-Banube** Biosphere reservaat. Dit is een aftakking van de Donau en behoort zelfs tot het belangrijkste ecologische riviergebied van ons continent. Er vormt nu echter wel bedreigend gevaar. Geenen: “Er worden twee dammen in het hart van dit gebied gepland. Dit proberen we tegen te houden. In Kroatië zijn bijvoorbeeld twee waterkrachtcentrales gepland, wat echter het hele riviersysteem op z'n kop zet. Ook zal dit het toerisme en daarmee de lokale economie verstoren. Een goed alternatief is het gebruik van duurzame zonnepanelen om stroom op te wekken.”

De waterexpert vertelt dat hier helaas grote financiële en politieke belangen achter schuilen. Hij hoopt dat via bewustzijn en het uitwisselen van informa-

de bedreigde Steur krijgt steeds minder leefruimte door toenemende dammen.

In Kroatië zijn bijvoorbeeld twee waterkrachtcentrales gepland

tie, mensen ervan overtuigt kunnen worden dat het anders kan, zonder grote nadelige gevolgen voor de natuur. Het helpt wanneer de lokale bevolking ook de voordelen van duurzame oplossingen ervaart en ondersteuning biedt. En dat gebeurt al veel in de Balkanlanden. Het is echter een lange, weerbarstige weg. Zeker voor de arme(re) landen die nog niet de

mogelijkheid hebben om water te zuiveren. Geenen vervolgt: “Het is van groot belang dat mensen met oog voor de delta van elkaar leren evenals van oplossingen in andere gebieden. Dat willen we graag bevorderen.”

Daarnaast kan WWF ook protest aantekenen, via de internationale wetgeving. Zo is er ook een campagne van NGO's om aandacht te vragen via de petitie *Save the Blue Heart of Europe*. Geenen: “De Donau en diens aftakkingen vormen het Amazonegebied van Europa. En dat ligt in onze achtertuin. Dat is wereldwijd bekend en ik kan me niet voorstellen dat de wereld het toestaat om deze natuur te laten verdwijnen. Toch wil ik iedereen oproepen om daar naar toe te gaan. Geniet van die prachtig helderblauwe wateren, het uitgestrekte landschap en de bijzondere vis- en vogelsoorten. Nu alles nog intact is.”